

STVOŘENÍ

NÁVRH PRAKTICKÉ PRÁCE S BIBLICKÝM TEXTEM: GN 2,4B–25

Takzvaná druhá zpráva o stvoření v První knize Mojžíšově (Gn 2,4b–25) může být pro čtenáře mimo jiné výzvou k tvořivosti, jíž se člověk jako tvor podobá svému Stvořiteli. V souvislosti s tématem druhého čísla Cesty katecheze je důležité, abychom si uvědomili, že Bůh nejen svět stvořil, ale stále je v něm přítomen a lidem svěřuje dotváření svého díla.

Následující scénář praktické práce s Biblií počítá s využitím názorných pomůcek. V případě, že okolnosti neumožňují takový postup, lze pracovat i bez rekvizit – s důrazem na práci s textem (s papírem a tužkou v ruce) – konkrétně např. střídáním společné a individuální práce.

Následující tabulka je skicou praktické práce s Biblií (Gn 2,4b–25), která je rozdělena do tří částí. V pravém sloupci je uveden metodický postup, v levém obsah jednotlivých metodických kroků.

Obsah	Metoda
1. část – přiblížení k tématu	
<p>Než se budeme věnovat biblickému pojetí ráje, pokusíme se uvědomit si vlastní představy o něm.</p> <p><i>Procvičení imaginace</i></p> <p>Kameny nám mohou připomínat dávné časy, protože nepodléhají tak snadno zkáze</p> <p><i>Impulsy</i></p> <p>Ožívujeme své představy a obrazy o rajské zahradě; na krajinu se díváme z ptačí perspektivy, potom zblízka, vnímáme detaily; jak dopadá světlo na kameny a rostliny, mnohotvárnost života (rostliny, zvířata a lidé), vůně, chuť...</p> <p>Usadíme se na pěkném místě, abychom dokázali intenzivněji vnímat okolí. Pozorujeme zblízka nějaký předmět nebo něco živého.</p> <p>Rozloučíme se s místem, ohlédneme se za krajinou a pak se od ní odloučíme; jsme znovu v místnosti a s kamenem v ruce, který připomíná rajskou zahradu.</p>	<p>Pomůcky: větvičky, květiny, skleněné perly, mušle, semínka... různobarevné látky, papíry, tužky... pro každého kámen o velikosti zaťaté pěsti</p> <p>Každý účastník si vybere z košíku jeden kámen. Se zavřenýma očima se dotýká kamene a vyvolává své představy o ráji. Moderátor nabízí impulsy (z levého sloupce).</p> <p>Účastníky vyzveme, aby z připravených materiálů a kamene vytvořili kousek ráje, který se jim v představách o ráji zdál důležitý. Jednotlivé „raje“ sestavujeme do kruhu, střed zůstává zatím volný. Nato řeknou účastníci ve dvou větách, co je podstatné v jejich představě o ráji.</p>
2. část – práce s textem	
<p>Charakter textu Gn 2,4b–25</p> <p>Druhé vyprávění o stvoření není tak známé jako první, kněžský text vycházející ze sedmi dnů. Při pozorné četbě se objevují nesrovnalosti: funkce stromu poznání i stromu života; ohlášený trest smrti, k níž však nedochází; pasáž o řekách, která přerušuje vyprávění. Text o stvoření, který je starší než kněžský text, vznikl pravděpodobně v pozdní době královské.</p>	<p>Pomůcky: figurka z vypálené hlíny nebo biblické postavičky, různobarevné látky</p> <p>Účastníci čtou text po úryvcích. Jednotlivé prvky se znázorňují pomocí materiálů. Zároveň se na list velkého formátu zachycuje členění jednotlivých prvků celého vyprávění.</p>
<p>Před stvořením – verše 4b–6</p> <p>„... ještě nebylo polní křoví... žádná polní tráva... nebyl člověk...“</p> <p>Z výčtu negací vysvítá vyprávěčův svět jako svět rolníka. Stav před stvořením je popisován jako neobyvatelná poušť bez vegetace.</p> <p>Hebrejský výraz, překládaný jako „záplava“, pomýšlí zřejmě na spodní vody.</p>	<p>Účastníci hledají znaky, které jsou pro začátek vyprávění o stvoření charakteristické</p> <p>– zvolená slova</p> <p>– autorovy představy</p> <p>Položí na zem hnědou látku jako symbol země. Záplavu znázorní modrou látkou.</p>
<p>Stvoření člověka – v. 7</p> <p>Na rozdíl od známého kněžského vyprávění o stvoření, v němž je člověk stvořen teprve na závěr, ve starším textu je vše vytvářeno pro člověka. Je prvním stvořením. Autora zajímá především postavení a úloha člověka ve světě.</p> <p>V následujícím textu je vše zpodobeno ve vztahu k člověku. Podstatný rys člověka je znázorněn obrazně: Podobně jako hrnčičí hněte Hospodin Bůh člověka (hebr. adam) ze země (hebr. adama). „Dech života“, který dostává člověk jako jediná z živých bytostí, svědčí o zvláštnosti člověka a o jeho blízkosti vůči Bohu.</p>	<p>Na hnědou látku postavíme figurku z vypálené hlíny nebo biblickou postavičku.</p>

<p>Životní prostor člověka – v. 8 Eden je i podle jiných starozákonních textů Boží zahrada s bujně rostoucími stromy (srov. Iz 51,3; Ez 28,13; 31,9.16.18). V hebrejštině znamená slovo „eden“ slast. Ráj je tedy symbolem plnosti života a Boží péče. Ohrazená zahrada poskytuje zároveň bezpečí. Strom poznání dobrého zlého je umístěn uprostřed zahrady. Je jejím středem. Můžeme se tázat: Co znamená střed? Co máme uprostřed? Vyprávění o ráji není historickou zprávou, ale chce zdůraznit to, co je podstatné.</p>	<p>Účastníci vytvářejí ohradu zahrady z větvíček aj. Ty znázorňují plnost života v zahradě s květinami a ovocem. Doprostřed postavíme vázu s dvěma větvíčkami („strom života“ a „strom poznání“) V rozhovoru se zaměříme tematicky: – Co je střed? – Co u mne zaujímá střed? – Co je středem světa, středem našeho života? – Co bych u sebe nazval středem?</p>
<p>Čtyři řeky – Gn 2,10–14 Počet čtyři symbolizuje čtyři světové strany. Řeka zastupuje bohatství vody a zaručuje plodnost zahrady. Poslední dvě řeky dokážeme identifikovat jako Eufrat a Tigris, dvě předcházející však nelze zeměpisně určit. Chavilou se míní Arábie.</p>	<p>Účastníci znázorní modrými látkami čtyři řeky, tekoucí do čtyř světových stran.</p>
<p>Úloha člověka – Gn 2,15 Lidský život není sladkým nicneděláním, ale tvořivou činností. K podstatě člověka patří nejen obdarování, ale také úkol. Má darovaný svět obdělávat a chránit. Zde znovu prosvítá povědomí rolníka. Prostor, který Bůh vytvořil pro člověka, je člověku svěřený, aby jej přetvářel a uchovával.</p>	<p>Účastníci uvažují, jak symbolicky vyjádřit obdělávání a ochranu. (např. pomocí pásů/čar, které vycházejí od člověka a směřují do krajiny).</p>
<p>Příkázání – Gn 2,16n. Tento úkol je spojen s příkázáním, popř. s vnitřním omezením, které je pojátkem s následujícím pádem do hříchu. Člověku jsou jako potrava dány k dispozici všechny stromy (je vegetarián). Zároveň je však varován, aby nedisponoval se stromem poznání uprostřed zahrady. Uprostřed se nachází něco, co je vyňato z jeho užívání. Jestliže by to nerespektoval, bude to mít ničivé následky – smrt. Člověk tedy ničí sám sebe, když chce disponovat se vším a své potřeby učiní středem, kolem něhož se vše točí. Jestliže to udělá, ztrácí vztah k Stvořiteli, který je nedisponovatelným středem života. Tento střed, z něhož vychází život, se mu pak stává omezením, proti němuž bojuje. Víme však, jak nebezpečné může být, když nedbáme na meze svého života, těla, duševních schopností (jídlo, spánek...). Poznání dobrého a zlého není míněno ve smyslu morálním, ale pomýšlí konkrétně na to, co život podporuje, nebo co mu škodí.</p>	<p>Společně přemýšlíme, jak znázornit zákaz (např. omotat strom zářivou látkou).</p>
<p>Společnost pro člověka – Gn 2,18–25 Člověk je ze své podstaty společenskou bytostí, potřebuje „pomoc“, která je chápána jako partnerka, nikoli jako služka. Stvoření zvířat je prvek zpomalující vyprávění. První krok nevede k úspěchu. Člověk má blíže ke zvířatům než k rostlinám. Pojmenování znamená, že zařazuje zvířata do svého světa, poznává jejich podstatu a navazuje s nimi vztah. Zvířata i člověk jsou stvoření ze země. Zároveň je zde zřetelný odstup: „pro člověka se nenašla pomoc, která by byla jeho protějškem“. Teprve stvořením ženy získává člověk jemu odpovídající protějšek. Vznik ženy z mužova žebra se často zneužíval k odůvodnění závislosti ženy na muži. Podřízenost ženy z biblického textu nevyplývá. Chvalozpěv ve v. 23 signalizuje vrchol vyprávění. V. 24 připojuje zvyk, který byl v patriarchální společnosti nemyslitelný. Muž by měl opustit rodičovský dům. Tři slovní obraty (kost z mých kostí, tělo z mého těla, žena z muže) vyjadřují blízké příbuzenství muže a ženy. V. 25 ukončuje zdařilé stvoření a je zároveň pojátkem s následujícím vyprávěním o lidském selhání. Ve zdařilém vztahu nemusí muž a žena nic skrývat.</p>	<p>Přírodními materiály nebo rozstříhaným papírem se naznačí zvířata. Druhá figurka z vypálené hlíny nebo biblická postavička bude protějškem první k znázornění muže a ženy. Účastníci si všimají slovních obrátů, které charakterizují vztah mezi mužem a ženou. Taky by se mělo mluvit o předsudcích, které se někdy odvozují od tohoto textu.</p>
<p>Člověk je ze země a zároveň je naplněn oživujícím Božím dechem. Je mu darováno celé stvoření, ovšem s podmínkou, že přijme omezení své dispoziční pravomoci. Jeho život je zároveň darem i úkolem. Především však je bytostí žijící ve vztazích.</p>	<p>Účastníci si s pomocí grafického znázornění (viz příloha: struktura Gn 2,4–3,24) uvědomují podstatné známky člověka.</p>

Vztahy člověka:

Člověk – svět; Člověk – zvíře; Člověk – člověk; Člověk – Bůh

Zaměření textu na člověka ukazuje, že nejde jen o výpovědi o počátku světa, ale o hlavní výpovědi o člověku, jeho podstatě, jeho životě ve světě. Autor textu se zabývá hlubokou podstatou, nejde mu o minulost. Proto vyprávění neodpovídá na otázku, kde Eden ležel a jaký byl.

Zájem se upíná na člověka a na vše, co patří k jeho životu, jaké má možnosti. Proto se text zabývá (rolnickým) světem a daným úkolem, postupuje od rostlin a zvířat k člověku. Zde je vrchol vyprávění.

3. část – aktualizace

Biblické představy o ráji navazují na lidské obrazy o pokojném životě. Po staletí ovlivňovaly naše vlastní představy o ráji. Přesto však má každý člověk vlastní představy o tom, jak by měl vypadat ráj.

Účastníci porovnávají ráj, vytvořený uprostřed místnosti podle Gn 2,4b–25, se svými vlastními představami o něm. Sdílejí se především o to, co se jim jeví jako nápadné.

(podle publikace Grundkurs Bibel, Altes Testament, Stuttgart : Katholisches Bibelwerk, 2003, zpracoval P. Chalupa)

Příloha: struktura Gn 2,4b-3,24

Struktura obou kapitol ukazuje, jak jsou obě vyprávění – o stvoření člověka (A) a provinění člověka (B) – navzájem propojena:

(A)	příprava vyprávění a stvoření člověka	2,4–7
(A)	založení zahrady jako životního prostoru pro člověka	2,8
(A/B)	růst stromů – i stromu uprostřed zahrady	2,9
dodatek	řeky zavlažující zahradu	2,10–14
(A)	úkol pro člověka	2,15
(B)	příkaz: povolení a vymezení	2,16–17
(A)	zvířata jako tvorové zároveň s člověkem	2,18–20
(A)	stvořením ženy dokončeno stvoření člověka	2,21–24
(A/B)	nahota člověka	2,25
(B)	svedení a provinění	3,1–7
(B)	ukrytí, výslech, odhalení provinění	3,8–13
(B)	kletby a tresty	3,14–19
(B)	vyhnání ze zahrady	3,20–24

1. postup vyprávění v Gn 2,4b-3,24

příprava vyprávění a stvoření člověka 2,4b–7	zahrada jako životní prostor pro člověka a řeky zavlažující zahradu 2,8–15	příkaz 2,16.17	zvířata jako tvorové s člověkem 2,19	stvoření ženy - dovršení stvoření 2,21–25	svedení a provinění 3,1–7	výslech 3,8–13	tresty 3,14–19	vyhnání a střežení 3,20–24
				nazí ↔ poznali, že jsou nazí 2,25				
				šťastné společenství muže a ženy 2,23			konfliktní společenství muže a ženy 3,16	
			člověk dává jména zvířatům 2,19n				nepřátelství mezi zvířetem a člověkem 3,15n	
	člověk má obdělávat zahradu 2,15						člověk bude obdělávat půdu s obtížemi 3,17	
	země vydá plody 2,9						země vydá trní a hloží 3,18	
člověk z prachu 2,7							vrací se do prachu 3,19	

2. kontrastní propojení